

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
INTERNET: <http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/110/91/93

POCZUCIE WPŁYWU NA SPRAWY PUBLICZNE I POTRZEBA POLITYCZNEJ AKTYWNOŚCI SPOŁECZEŃSTWA

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, SIERPIEŃ 1993

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Poczucie wpływu obywateli na sprawy kraju oraz potrzeba aktywności politycznej społeczeństwa to kwestie, które u progu nowych wyborów parlamentarnych nabierają szczególnej wagi. Oba te zagadnienia były m.in. przedmiotem lipcowego badania CBOS¹.

Poczucie wpływu na życie publiczne

Zdecydowana większość badanych (86%) uważa, że ludzie tacy jak oni nie mają wpływu na sprawy kraju (tab. 1).

Tabela 1

w procentach

Czy, Pana(i) zdaniem, ludzie tacy jak Pan(i) mają wpływ na sprawy kraju?	Wskazania respondentów według terminów badań			
	1988 r.*	1990 r.*	VI '92	VII '93
Tak	8	24	7	10
Nie	85	70	91	86
Trudno powiedzieć	7	6	2	4

* Dane z roku 1988 i 1990 pochodzą z badań "Polacy" prowadzonych przez IFiS PAN.

W stosunku do ubiegłego roku² poczucie wpływu badanych na sprawy kraju nieznacznie się zwiększyło. Porównanie uzyskanych wyników z odpowiedziami respondentów na podobnie sformułowane pytanie w badaniach IFiS PAN "Polacy"³ prowadzi do wniosku, że poczucie podmiotowości społeczeństwa, które znacznie wzrosło w pierwszym okresie po zmianie ustroju, obecnie zmalało, powracając do poziomu odnotowanego w 1988 roku.

¹ Badanie "Aktualne problemy i wydarzenia" (37) przeprowadzono w dniach 7-12 lipca 1993 r. na reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski (N=1127).

² Dane porównawcze pochodzą z badania "Sprawy Polski i Polaków" (7), 15-17 czerwca 1992 r., reprezentatywna próba losowa dorosłej ludności Polski (N=1222).

³ Pytanie zostało zadane w następujący sposób: respondenci ustosunkowywali się do następującego stwierdzenia: "Ludzie tacy jak ja nie mają wpływu na to, co rząd robi".

Badanie "Polacy '90" przeprowadzono przed wyborami prezydenckimi. Zbliżające się wówczas głosowanie mogło (obok zmiany systemu politycznego) spowodować wzrost deklarowanego przez badanych poczucia wpływu na sprawy kraju. Przed obecnie nadchodzącymi wyborami parlamentarnymi wzrost poczucia podmiotowości obywateli jest znacznie mniejszy. Może to świadczyć, że dla większości badanych tegoroczne wybory nie wiążą się z możliwością oddziaływania na bieg wydarzeń w kraju.

Poczucie wpływu częściej mają zwolennicy rządu Hanny Suchockiej niż nastawieni do niego negatywnie lub obojętnie⁴, choć i wśród zwolenników obecnego gabinetu dominują osoby przekonane, że ludzie tacy jak oni nie mają wpływu na to, co się dzieje w kraju (tab. 2).

Tabela 2 w procentach

Czy, Pana(i) zdaniem, ludzie tacy jak Pan(i) mają wpływ na sprawy kraju?	Stosunek do obecnego rządu		
	zwolennicy	obojętni	przeciwnicy
Tak	17	8	7
Nie	80	86	92
Trudno powiedzieć	3	6	1

Odsetek osób uważających, że ludzie tacy jak oni mają wpływ na sprawy kraju rośnie wraz ze wzrostem deklarowanego przez badanych zainteresowania polityką (tab.3).

Tabela 3 w procentach

Czy, Pana(i) zdaniem, ludzie tacy jak Pan(i) mają wpływ na sprawy kraju?	Zainteresowanie polityką		
	duże	średnie	małe
Tak	18	13	6
Nie	81	84	90
Trudno powiedzieć	1	3	4

⁴ Wszystkie zależności opisane w komunikacie są istotne statystycznie, co oznacza, że w każdym przypadku hipoteza o braku zależności statystycznej została odrzucona na poziomie istotności równym 0.05.

Ankietowani deklarujący większe zainteresowanie polityką zapewne lepiej rozumieją różne wydarzenia i procesy zachodzące w Polsce. Może im to dawać poczucie kontroli nad rzeczywistością, a co za tym idzie większe poczucie wpływu na sprawy kraju.

Respondenci przekonani, że ludzie im podobni mają wpływ na sprawy kraju, to najczęściej osoby młode (do 24 roku życia), badani, którzy swoje poglądy polityczne określają jak prawicowe, oraz ankietowani prowadzący działalność gospodarczą na własny rachunek. Większe poczucie wpływu na sprawy kraju mają mężczyźni niż kobiety. Deklaracje w omawianej kwestii są natomiast statystycznie niezależne od wykształcenia respondentów⁵.

Respondenci uważający, że ludzie tacy jak oni nie mają wpływu na sprawy kraju, rzadziej niż pozostali deklarują chęć uczestniczenia w wyborach, częściej zaś są co do tego niezdecydowani (tab. 4).

Tabela 4

w procentach

Czy zamierza Pan(i) wziąć udział w zbliżających się wyborach?	Czy, Pan(i) zdaniem, ludzie tacy jak Pan(i) mają wpływ na sprawy kraju?		
	tak	nie	trudno powiedzieć
Tak	74	56	60
Nie wiem	12	20	6
Nie	14	24	34

Zdaniem trzech czwartych respondentów wpływ, jaki mają na sprawy kraju, nie zadowala ich. Odsetek badanych wyrażających taką opinię nie zmienił się w ciągu ostatniego roku. Wskazuje to, że ludzie odczuwają znaczną potrzebę oddziaływania na to, co się wokół nich dzieje (tab. 5).

⁵ Szczegółowe zróżnicowanie socjodemograficzne zamieszczono w tabelach aneksowych.

Tabela 5 w procentach

Czy wpływ, jaki ma Pan(i) na sprawy kraju, zadowala Pana(ią) czy też nie?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	czerwiec'92	lipiec'93
Tak	13	12
Nie	74	74
Trudno powiedzieć	13	14

W ciągu ostatnich czterech lat zaszło w Polsce wiele zmian. Respondentów poproszono, aby określili, czy w tym czasie wzrosły czy też zmalały możliwości oddziaływania ludzi takich jak oni na: sprawy kraju, miejsca zamieszkania oraz miejsca pracy. We wszystkich trzech ocenianych aspektach ankietowani najczęściej (ponad dwie piąte) wybierali odpowiedź, że możliwości wpływu ludzi takich jak oni pozostały bez zmian (tab. 6,7,8). Oznacza to, że w opinii największej grupy badanych zmiana systemu politycznego nie zwiększyła możliwości wpływu obywateli na życie publiczne. Zdaniem wielu respondentów możliwości wpływu ludzi na różne sprawy życia publicznego w ostatnich latach zmalały. Najczęściej odpowiedzi takie odnosiły się do spraw kraju. Uzyskane obecnie wyniki są bardzo zbliżone do odnotowanych przed rokiem.

Tabela 6 w procentach

Czy w ciągu ostatnich czterech lat możliwości wpływu na sprawy kraju :	Wskazania respondentów według terminów badań	
	czerwiec'92	lipiec'93
- zmalały	37	36
- pozostały bez zmian	44	43
- wzrosły	10	10
Trudno powiedzieć	9	11

Tabela 7 w procentach

Czy w ciągu ostatnich czterech lat możliwości wpływu na sprawy w miejscu zamieszkania :	Wskazania respondentów według terminów badań	
	czerwiec'92	lipiec'93
- zmalały	25	27
- pozostały bez zmian	53	48
- wzrosły	14	14
Trudno powiedzieć	8	11

Tabela 8

w procentach

Czy w ciągu ostatnich czterech lat możliwości wpływu na sprawy w miejscu pracy:	Wskazania respondentów według terminów badań	
	czerwiec'92	lipiec'93
- zmalały	26	29
- pozostały bez zmian	45	42
- wzrosły	18	20
Trudno powiedzieć	11	9

Odpowiedzi respondentów na omawiane pytania są silnie ze sobą skorelowane⁶, co oznacza, że w wielu przypadkach wybór określonej odpowiedzi na pierwsze pytanie pociągnął za sobą takie same wskazania w następnych kwestiach. Można pokusić się o hipotezę, że ankietowani nie tyle porównywali możliwości wpływu w konkretnych sprawach (kraju, miejsca zamieszkania czy zakładu pracy), ile raczej wyrażali ogólne nastawienie do obecnej rzeczywistości.

Zmniejszenie się wpływu we wszystkich wymienionych sprawach częściej niż inni postrzegają osoby deklarujące lewicowe poglądy polityczne. Badani o orientacji prawicowej częściej niż pozostali wskazują natomiast na wzrost wpływu ludzi takich oni. O większej możliwości oddziaływania są przekonane przede wszystkim osoby młode w wieku do 24 lat.

Respondenci uważający, że w ostatnich czterech latach wzrosły możliwości wpływu na sprawy kraju ludzi takich jak oni, w przeważającej większości zamierzają wziąć udział we wrześniowych wyborach (tab. 9).

Tabela 9

w procentach

Czy zamierza Pan(i) wziąć udział w zbliżających się wyborach?	Czy w ciągu ostatnich czterech lat możliwości wpływu na sprawy kraju ludzi takich jak Pan(i):			
	zmały	pozostały bez zmian	wzrosły	trudno powiedzieć
Tak	54	57	80	53
Nie wiem	18	22	9	19
Nie	28	21	11	13

⁶ Wszystkie współczynniki korelacji Pearsona są istotne (co najmniej $r=0.5$).

Najwięcej osób nie zamierzających wziąć udziału w wyborach jest wśród badanych uważających, że w ostatnich czterech latach zmalały możliwości wpływu na sprawy kraju ludzi takich jak oni.

Potrzeba aktywności politycznej

Na czym ludziom bardziej zależy - aby uczestniczyć w rządzeniu czy też aby nimi dobrze rządono? Pytanie takie zadano respondentom w dwóch wariantach - projekcyjnym (na czym, zdaniem ankietowanego, bardziej zależy innym ludziom) i wprost (co woli sam badany). Uzyskany rozkład odpowiedzi pozwala zorientować się, jakie jest w społeczeństwie nasilenie potrzeby aktywności politycznej.

Tabela 10

w procentach

Czy ludziom w Polsce bardziej zależy na tym, aby:	Wskazania respondentów według terminów badań	
	czerwiec '92	lipiec '93
- sami uczestniczyli w rządzeniu	9	11
- nimi dobrze rządono	82	80
Trudno powiedzieć	9	9

Większość ankietowanych uważa, że ludziom w Polsce bardziej zależy na tym, aby nimi dobrze rządono, niż żeby sami uczestniczyli w rządzeniu. Podobne wyniki uzyskaliśmy, zadając to samo pytanie w czerwcu 1992 roku.

Sami ankietowani również woleliby, aby nimi dobrze rządono (86% wobec 8%, którym bardziej zależy na uczestnictwie w rządzeniu). Opinie takie nie zmieniły się od ubiegłego roku. Warto zauważyć, że do 1991 roku odsetki badanych pragnących uczestniczyć w rządzeniu były większe (tab. 11).

Tabela 11 w procentach

Czy Pan(i) osobiście chce bardziej:	Wskazania respondentów według terminów badań				
	XI'88	III'90	V'91	VI'92	VII'93
- uczestniczyć w rządzeniu	17	15	13	7	8
- być dobrze rządzonym	74	74	82	86	86
Trudno powiedzieć	9	11	5	7	6

Potwierdza to hipotezę, że w demokratycznym państwie uczestnictwo w rządzeniu straciło swą atrakcyjność, wzrosła natomiast potrzeba "komfortu", wyrażającego się w sformułowaniu "być dobrze rządzonym"⁷.

Ankietowani, którzy deklarują, że woleliby uczestniczyć w rządzeniu (8%), to potencjał polityczny, ludzie skłonni pełnić funkcje publiczne. Jest ich najwięcej wśród respondentów z ukończonym średnim wykształceniem (w tym także z nie ukończonym wyższym), a najmniej wśród badanych z wykształceniem podstawowym (odpowiednio: 13% i 4%). Im starszy wiek badanych, tym mniej jest osób chętnych do sprawowania władzy. Najwyższy poziom aspiracji politycznych mają respondenci w wieku poniżej 24 lat.

Badani, którzy chcą uczestniczyć w rządzeniu, są bardziej niż pozostali skłonni przypisywać takie pragnienia wszystkim ludziom (tab. 12).

Tabela 12 w procentach

Czy ludziom w Polsce bardziej zależy na tym aby:	Czy Pan(i) osobiście chce bardziej:		
	uczestniczyć w rządzeniu	być dobrze rządzonym	trudno powiedzieć
- sami uczestniczyli w rządzeniu	41	8	10
- nimi dobrze rządzono	54	86	41
Trudno powiedzieć	5	6	49

⁷ Porównaj komunikat CBOS "Poczucie wpływu na sprawy publiczne", wrzesień 1992 r.

Respondenci pragnący upodmiotowienia politycznego deklarują większe zainteresowanie polityką niż badani nie mający ambicji decydenckich (tab. 13).

Tabela 13 w procentach

Deklarowane zainteresowanie polityką	Czy Pan(i) osobiście chce bardziej:		
	uczestniczyć w rządzeniu	być dobrze rządzonym	trudno powiedzieć
Duże	18	10	5
Średnie	46	40	34
Małe	36	50	61

Deklaracje udziału w nadchodzących wyborach są natomiast praktycznie niezależne od poziomu aspiracji badanych w omawianej kwestii.

★
★   ★

Poziom aspiracji politycznych w społeczeństwie nie jest wysoki. Większość ludzi zadowolona, że się nimi "dobrze rządzi", ale jednocześnie chcą mieć możliwość oddziaływania na sprawy kraju. Ponad dwie piąte ankietowanych uważa, że w ciągu ostatnich czterech lat możliwości wpływu ludzi takich jak oni na sprawy: kraju, miejsca zamieszkania oraz zakładu pracy pozostały bez zmian.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. bielsko-podlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Czy ludzie tacy jak Pan(i) mają wpływ na sprawy kraju? (%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	10	86	4	1127
Płeć				
Mężczyźni	13	84	3	521
Kobiety	8	88	4	606
Wiek				
do 24 lat	19	74	8	122
25-34	9	86	5	189
35-44	12	86	2	242
45-54	11	89	1	191
55-64	4	95	2	176
65 lat i więcej	8	85	6	205
Miejsce zamieszkania				
Wieś	9	87	3	445
Miasto do 20 tys.	9	88	3	125
od 21 do 100 tys.	10	86	4	212
101-500 tys.	14	80	6	184
501 tys.i więcej mieszk.	9	89	1	160
Region				
Północny	13	85	2	132
Zachodni	13	82	5	113
Środkowozachodni	11	83	6	158
Środkowy	12	85	3	221
Wschodni	7	90	4	133
Południowo-wschodni	10	88	2	179
Południowo-zachodni	7	89	5	192
Wykształcenie				
Podstawowe	9	87	5	417
Zasadnicze zawodowe	11	86	3	292
Średnie	11	86	3	329
Wyższe	13	86	1	88
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	16	82	2	73
Prac.umysł.niż.szczebła	12	85	3	97
Pracownicy fiz.- umysł.	15	80	5	44
Robotnicy wykwalifikowani	11	85	4	135
Robotnicy niewykwalifik.	10	86	5	60
Rolnicy	5	91	4	82
Prywatni przedsiębiorcy	28	72	0	33
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	7	89	4	391
Uczniowie i studenci	10	85	4	32
Bezrobotni	12	81	7	104
Gospodynie domowe i inni	7	93	0	74
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 500 tys.zł	6	91	3	88
500 tys. - 999 tys.	7	90	4	271
1000 tys. - 1499 tys.	11	84	4	301
1500 tys. - 1999 tys.	13	85	2	197
2000 tys. i powyżej	11	85	4	230
Ocena własnych war. mater.				
Złe	6	89	4	496
Średnie	11	86	2	483
Dobre	19	75	6	148
Ocena kier.rozw.syt.w kraju				
Dobry kierunek	19	77	4	253
Zły kierunek	7	91	3	721
Trudno powiedzieć	12	81	7	153
Poglądy polityczne				
Lewica	8	89	3	230
Centrum	8	91	2	291
Prawica	15	82	3	226
Trudno powiedzieć	11	84	5	376

Tabela 2. Czy wpływ jaki ma Pan(i) na sprawy kraju zadowala Pana
czy też nie?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	12	74	14	1126
Płeć				
Mężczyźni	10	79	11	521
Kobiety	14	71	16	605
Wiek				
do 24 lat	12	75	13	122
25-34	10	79	11	189
35-44	11	80	9	242
45-54	14	76	9	191
55-64	6	80	14	176
65 lat i więcej	18	57	25	204
Miejsce zamieszkania				
Wieś	14	71	15	444
Miasto do 20 tys.	19	66	15	125
od 21 do 100 tys.	9	80	11	212
101-500 tys.	8	78	14	184
501 tys.i więcej mieszk.	10	81	10	160
Region				
Północny	5	86	9	132
Zachodni	15	74	11	113
Środkowozachodni	11	72	17	157
Środkowy	15	75	10	221
Wschodni	12	75	13	133
Południowo-wschodni	17	64	19	179
Południowo-zachodni	9	76	15	192
Wykształcenie				
Podstawowe	13	65	22	416
Zasadnicze zawodowe	8	79	13	292
Średnie	14	81	6	329
Wyższe	15	79	6	88
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	16	84	0	73
Prac.umysł.niż.szczebla	11	79	10	97
Pracownicy fiz.- umysł.	0	87	13	44
Robotnicy wykwalifikowani	12	81	7	135
Robotnicy niewykwalifik.	6	77	16	60
Rolnicy	12	69	20	82
Prywatni przedsiębiorcy	19	77	4	33
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	14	67	19	390
Uczniowie i studenci	19	73	7	32
Bezrobotni	8	82	10	104
Gospodynie domowe i inni	9	71	20	74
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 500 tys.zł	5	74	21	88
500 tys. - 999 tys.	7	77	15	271
1000 tys. - 1499 tys.	13	73	14	300
1500 tys. - 1999 tys.	17	72	10	197
2000 tys. i powyżej	10	78	12	230
Ocena własnych war. mater.				
Złe	11	75	14	495
Średnie	12	76	12	483
Dobre	15	69	16	148
Ocena kier.rozw.syt.w kraju				
Dobry kierunek	19	74	8	253
Zły kierunek	9	77	14	720
Trudno powiedzieć	15	63	22	153
Poglądy polityczne				
Lewica	6	82	12	230
Centrum	11	83	7	291
Prawica	12	80	9	226
Trudno powiedzieć	17	60	23	375

Tabela 3. W ciągu ostatnich czterech lat zaszło w Polsce wiele zmian. Jak Pan(i) sądzi, czy w tym czasie możliwości wpływu na sprawy kraju ludzi takich jak Pan(i) wzrosły czy też zmalały?

(%)

	Zmalały	Pozostały bez zmian	Wzrosły	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	36	43	10	11	1127
Płeć					
Mężczyźni	38	42	13	8	521
Kobiety	35	44	8	14	606
Wiek					
do 24 lat	33	34	20	13	122
25-34	37	45	9	9	189
35-44	41	41	10	8	242
45-54	36	50	8	6	191
55-64	34	49	6	11	176
65 lat i więcej	33	39	11	18	205
Miejsce zamieszkania					
Wieś	35	46	7	12	445
Miasto do 20 tys.	46	38	8	9	125
od 21 do 100 tys.	41	42	8	9	212
101-500 tys.	28	47	12	14	184
501 tys. i więcej mieszk.	36	38	19	8	160
Region					
Północny	36	45	13	6	132
Zachodni	52	37	1	10	113
Środkowo-zachodni	42	34	10	15	158
Środkowy	37	35	13	15	221
Wschodni	36	46	5	12	133
Południowo-wschodni	28	48	13	11	179
Południowo-zachodni	28	56	10	6	192
Wykształcenie					
Podstawowe	35	42	7	16	417
Zasadnicze zawodowe	39	45	8	7	292
Średnie	34	44	13	9	329
Wyższe	37	41	15	6	88
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	31	42	23	4	73
Prac. umysł. niż. szczebla	29	50	12	8	97
Pracownicy fiz.- umysł.	33	50	2	16	44
Robotnicy wykwalifikowani	39	50	4	7	135
Robotnicy niewykwalifik.	40	38	18	4	60
Rolnicy	35	50	6	9	82
Prywatni przedsiębiorcy	28	45	25	2	33
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	35	42	8	15	391
Uczniowie i studenci	40	9	29	21	32
Bezrobotni	45	42	6	7	104
Gospodynie domowe i inni	38	38	6	18	74
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 500 tys. zł	44	35	2	20	88
500 tys. - 999 tys.	41	42	7	10	271
1000 tys. - 1499 tys.	35	44	10	10	301
1500 tys. - 1999 tys.	36	41	15	8	197
2000 tys. i powyżej	31	49	11	9	230
Ocena własnych war. mater.					
Złe	43	37	8	12	496
Średnie	32	49	10	9	483
Dobre	25	45	17	12	148
Ocena kier. rozw. syt. w kraju					
Dobry kierunek	25	44	23	8	253
Zły kierunek	43	42	5	11	721
Trudno powiedzieć	23	49	12	17	153
Poglądy polityczne					
Lewica	45	38	8	9	230
Centrum	35	50	9	6	291
Prawica	37	37	18	8	226
Trudno powiedzieć	31	45	6	18	376

Tabela 4. W ciągu ostatnich czterech lat zaszło w Polsce wiele zmian. Jak Pan(i) sądzi, czy w tym czasie możliwości wpływu na sprawy w miejscu zamieszkania ludzi takich jak Pan(i) wzrosły czy też zmalały?

(%)

	Wzrosły	Pozostały bez zmian	Zmalały	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	27	48	14	11	1127
Płeć					
Mężczyźni	26	46	20	7	521
Kobiety	28	50	9	13	606
Wiek					
do 24 lat	21	42	24	14	122
25-34	27	46	17	10	189
35-44	32	46	13	8	242
45-54	26	56	11	7	191
55-64	27	50	14	9	176
65 lat i więcej	25	48	9	17	205
Miejsce zamieszkania					
Wieś	24	53	12	11	445
Miasto do 20 tys.	35	43	13	10	125
od 21 do 100 tys.	30	48	11	11	212
101-500 tys.	27	44	15	15	184
501 tys. i więcej mieszk.	27	44	23	6	160
Region					
Północny	36	44	14	7	132
Zachodni	36	48	6	10	113
Środkowozachodni	32	43	12	14	158
Środkowy	29	39	18	14	221
Wschodni	22	54	12	11	133
Południowo-wschodni	20	50	19	11	179
Południowo-zachodni	20	62	12	6	192
Wykształcenie					
Podstawowe	27	49	10	15	417
Zasadnicze zawodowe	25	52	15	8	292
Średnie	30	47	15	8	329
Wyższe	27	40	24	10	88
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	32	39	26	3	73
Prac. umysł. niż. szczebla	24	52	15	9	97
Pracownicy fiz.- umysł.	17	49	21	13	44
Robotnicy wykwalifikowani	27	56	11	7	135
Robotnicy niewykwalifik.	29	48	18	5	60
Rolnicy	21	54	17	7	82
Prywatni przedsiębiorcy	22	43	31	3	33
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	28	48	10	14	391
Uczniowie i studenci	22	25	28	25	32
Bezrobotni	28	51	13	8	104
Gospodynie domowe i inni	38	41	5	17	74
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 500 tys. zł	35	36	12	17	88
500 tys. - 999 tys.	32	49	8	11	271
1000 tys. - 1499 tys.	24	51	14	10	301
1500 tys. - 1999 tys.	27	47	17	9	197
2000 tys. i powyżej	24	50	17	9	230
Ocena własnych war. mater.					
Złe	33	43	12	13	496
Średnie	24	54	14	8	483
Dobre	18	49	22	12	148
Ocena kier. rozw. syt. w kraju					
Dobry kierunek	17	51	23	9	253
Zły kierunek	33	47	10	10	721
Trudno powiedzieć	17	52	16	15	153
Poglądy polityczne					
Lewica	34	43	13	10	230
Centrum	27	52	16	6	291
Prawica	25	50	20	5	226
Trudno powiedzieć	25	48	9	18	376

Tabela 5. W ciągu ostatnich czterech lat zaszło w Polsce wiele zmian. Jak Pan(i) sądzi, czy w tym czasie możliwości wpływu na sprawy w miejscu pracy ludzi takich jak Pan(i) wzrosły czy też zmalały?

(%)

	Zmalały	Pozostały bez zmian	Wzrosły	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	29	43	20	9	523
Płeć					
Mężczyźni	28	40	24	8	280
Kobiety	30	45	15	10	243
Wiek					
do 24 lat	11	52	26	11	43
25-34	31	37	20	12	131
35-44	32	37	23	8	180
45-54	26	51	16	8	133
55-64	34	47	12	7	31
65 lat i więcej	18	60	0	22	5
Miejsce zamieszkania					
Wieś	29	49	15	7	200
Miasto do 20 tys.	34	35	17	14	46
od 21 do 100 tys.	32	27	27	14	111
101-500 tys.	30	43	18	9	88
501 tys. i więcej mieszk.	18	51	25	5	77
Region					
Północny	32	40	19	10	71
Zachodni	37	32	24	6	49
Środkowozachodni	24	36	28	12	74
Środkowy	36	33	18	13	80
Wschodni	28	51	15	6	62
Południowo-wschodni	25	46	22	8	84
Południowo-zachodni	23	53	15	9	103
Wykształcenie					
Podstawowe	30	49	12	9	114
Zasadnicze zawodowe	29	44	20	7	173
Średnie	28	41	20	12	176
Wyższe	26	33	35	7	60
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	31	29	32	8	73
Prac. umysł. niż. szczebla	27	42	18	13	97
Pracownicy fiz.- umysł.	31	39	17	13	44
Robotnicy wykwalifikowani	34	42	17	7	135
Robotnicy niewykwalifik.	30	44	23	3	60
Rolnicy	27	53	10	10	81
Prywatni przedsiębiorcy	4	50	29	17	33
Bierni zawodowo	0	0	0	0	0
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 500 tys. zł	43	36	12	9	34
500 tys. - 999 tys.	37	37	11	16	120
1000 tys. - 1499 tys.	24	51	23	2	137
1500 tys. - 1999 tys.	25	37	27	11	87
2000 tys. i powyżej	24	44	24	8	119
Ocena własnych war. mater.					
Złe	41	35	13	12	212
Średnie	24	49	21	6	229
Dobre	11	44	34	11	83
Ocena kier. rozw. syt. w kraju					
Dobry kierunek	17	34	40	9	118
Zły kierunek	35	44	13	8	334
Trudno powiedzieć	18	48	19	15	72
Poglądy polityczne					
Lewica	32	38	23	6	121
Centrum	30	44	16	9	150
Prawica	26	36	29	9	101
Trudno powiedzieć	26	49	14	11	148

Tabela 6. Czy Pan(i) osobiście chce bardziej: 1 - uczestniczyć w rządzeniu, 2 - być dobrze rządzonym?

(%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	8	86	6	1127
Płeć				
Mężczyźni	10	84	5	521
Kobiety	7	86	7	606
Wiek				
do 24 lat	17	79	4	122
25-34	10	80	10	189
35-44	9	82	8	242
45-54	6	90	4	191
55-64	8	89	3	176
65 lat i więcej	4	90	6	205
Miejsce zamieszkania				
Wieś	7	86	7	445
Miasto do 20 tys.	3	90	7	125
od 21 do 100 tys.	13	82	4	212
101-500 tys.	8	85	7	184
501 tys.i więcej mieszk.	11	86	4	160
Region				
Północny	5	91	4	132
Zachodni	13	81	6	113
Środkowozachodni	12	82	6	158
Środkowy	9	85	7	221
Wschodni	4	87	9	133
Południowo-wschodni	8	91	2	179
Południowo-zachodni	8	83	9	192
Wykształcenie				
Podstawowe	4	89	7	417
Zasadnicze zawodowe	9	86	5	292
Średnie	13	81	7	329
Wyższe	9	84	7	88
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	11	79	10	73
Prac.umysł.niż.szczebla	12	80	7	97
Pracownicy fiz.- umysł.	12	76	13	44
Robotnicy wykwalifikowani	8	86	5	135
Robotnicy niewykwalifik.	9	85	6	60
Rolnicy	10	81	9	82
Prywatni przedsiębiorcy	25	68	7	33
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	5	91	5	391
Uczniowie i studenci	19	74	7	32
Bezrobotni	9	90	1	104
Gospodynie domowe i inni	4	88	8	74
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 500 tys.zł	4	88	8	88
500 tys. - 999 tys.	9	86	5	271
1000 tys. - 1499 tys.	8	85	7	301
1500 tys. - 1999 tys.	10	86	4	197
2000 tys. i powyżej	6	87	7	230
Ocena własnych war. mater.				
Złe	8	86	6	496
Średnie	8	87	5	483
Dobre	8	80	12	148
Ocena kier.rozw.syt.w kraju				
Dobry kierunek	10	83	7	253
Zły kierunek	7	87	6	721
Trudno powiedzieć	11	84	5	153
Poglądy polityczne				
Lewica	9	87	4	230
Centrum	10	85	5	291
Prawica	9	88	3	226
Trudno powiedzieć	6	84	10	376